

נייר עמדה בנושא מניעת תאונות דרכים

מבוא

ועדת הכלכלה של הכנסת, בראשות חבר הכנסת איתן כבל, קבעה דיון מיוחד בנושא "בלימת הקטל בדרכים - הצעות לדרכי פעולה של ארגונים חוץ פרלמטריים לעמידה ביעדי הממשלה". מטרת נייר זה לבחון את חובת החברה להפחית את הקטל בדרכים מנקודת המבט היהודית.

מבט יהודי

- 1. חובת האדם להישמר מנזק לגופו.** על פי התורה, חייב האדם לשמור על נפשו, שנאמר: "וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם" (דברים ד, טו). כמו כן, האדם חייב להסיר כל מכשול העלול לגרום סכנת נפשות לבריות: "ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה... עבר על 'לא תשים דמים' (דברים כב, ח)" (רמב"ם, הלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק יא, הלכה ד). לפיכך יש לעודד את הציבור לנהוג בזהירות.
- 2. חובת אדם להישמר שלא יזיקוהו אחרים.** מנקודת המבט היהודית, החובה למנוע נזק מוטלת בדרך כלל על המזיק, משום שהאדם אחראי למעשיו.¹ ברם, לעתים החובה למנוע נזק מוטלת דווקא על הניזוק,² כגון כשהנזק נוצר כתוצאה מפעילות סבירה של המזיק. במקרים אלו, מוטלת החובה גם על הניזוק להישמר שלא יזיקוהו אחרים.³
- 3. חובת מנהיגי הציבור למנוע תאונות.** נוסף על חובת היחיד להישמר מפני סכנות, התורה מדגישה את מחויבותם של מנהיגי הציבור לחנך את הציבור לנהוג בזהירות. כך למשל בפרשת עגלה ערופה, כשנמצא אדם הרוג בשדה ואין ידוע מי הרג אותו, חייבים זקני העיר הקרובה לכפר על המעשה בעריפת ראש עגלה. ונשאלת השאלה: מה חטאם ומה פשעם של זקני העיר, שהם חייבים לכפר עליו? או בלשון המשנה (סוטה ט, ו): "וכי על דעתנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן?". והשיבו חכמינו על אתר: "אלא שלא בא לידינו, ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו, והנחנוהו בלא לוייה". זקני בית דין, כמנהיגי הרוחניים של הציבור, אינם אמורים ללוות את ההלך בעצמם, אך האחריות לחיי אותו אדם מוטלת עליהם באמצעות חינוך והסברה לציבור לנהוג במידות הנכונות.
- 4. חובת החברה להישמר מנזק בדרכים.** על פי המקורות היהודיים, מוטלת על נבחר הציבור החובה למנוע סכנה לציבור,⁴ במיוחד בתיקון הדרכים.⁵ הצעת החוק שלפנינו ממשיכה את המסורת היהודית בעניין זה, כשהיא מטילה על נבחר הציבור את החובה לדאוג לבטיחות בדרכים.

לסיכום: התורה רואה את מצוות שמירת הנפש כחובה דתית הגוברת כמעט על כל חובה דתית אחרת של האדם. מלבד החובה האישית, וחובתם של ההורים לחנך את ילדיהם לשמירת הנפש ולזהירות, התורה מדגישה את אחריותם של מנהיגי הציבור לעודד כל אדם להתנהג בזהירות.

לאור המציאות העגומה, שאחוז הילדים הנפגעים בתאונות דרכים בישראל הוא מן הגבוהים בעולם, אנחנו קוראים למנהיגי הדתות בישראל לפעול מתוך האחריות הרובצת לפתחם לסייע בחינוך הציבור לשמירת הנפש ולזהירות בדרכים.

אנו מציעים שמדי שנה בשנה, בסוף השבוע שחל בו "יום הבטיחות בדרכים", ירצו המנהיגים הדתיים בפני הציבור בכל מקום ומקום בארץ על הזהירות בכלל ועל הזהירות בדרכים בפרט, ויפעלו לחדד בקרב הציבור בכלל ובקרב הילדים בפרט את הצורך להיזהר מפני כל סכנה, ויהיו דוגמה אישית להם.

¹ כמאמר חכמי המשנה (בבא קמא, פרק ב, משנה ו): "אדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן".

² כך למשל אם נטע אדם עץ בתוך השדה שלו, שכנו אינו יכול להתלונן שהעץ מזיק לשדה שלו, ואם שורשי העץ מפריעים לו לנטוע עץ משלו, עליו להתרחק ולנטוע מחוץ לתחום שורשי האילן של הנוטע הראשון (משנה, בבא בתרא, פרק ב, משנה יא).

³ נתיבות המשפט על שולחן ערוך, סימן קנה, סעיף קטן יח.

⁴ ונאמר בתלמוד הבבלי: "ואמר ידינו לא שפכו את הדם הזה ועיינו לא ראוי - וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזונות, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה" (סוטה מו ע"ב).

⁵ ונאמר בתלמוד הבבלי: "יוצאין לקוץ את הדרכים, ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות, ולמוד את המקואות... ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלו, שכל דמים שנשפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכים? תלמוד לומר: 'והיה עליך דמים' (דברים יט, ג)" (מועד קטן ה ע"א). ובמקום אחר נאמר בתלמוד: "משמתין ליה. דאמרינן ליה: סלק היזקך" (בבא קמא טו ע"ב).